

Prijevremena otplata kredita prema Zakonu o zaštiti korisnika finansijskih usluga FBiH i Zakonu o bankama Republike Srpske

Prepayment of Loan Under the Financial Services Consumer Protection Law of FBH and Law on Banks of the Republic of Srpska

Dr. sc. Senad Bajrić
senad.bajric@hotmail.com

Sažetak: Rad analizira temeljne odrednice i specifičnosti prava korisnika kredita na prijevremenu otplatu kredita, definisane Zakonom o zaštiti korisnika finansijskih usluga FBiH i Zakonom o bankama RS, tj. zakonskim propisima kojima je u nacionalno zakonodavstvo BiH (kroz entitetske propise) implementirana Direktiva 2008/48/EZ o ugovorima o potrošačkom kreditu. Kao rezultat nekonzistentnog i nesistematičnog transponiranja direktiva EU u pravni sistem BiH, pored navedenih propisa, pravo na prijevremenu otplatu kredita regulisano je i Zakonom o zaštiti potrošača BiH kojim su preuzeta vrlo štura rješenja "stare" direktive o potrošačkom kreditu (Direktiva 87/102/EEZ o potrošačkom kreditu). Na taj način, u BiH je stvorena situacija da istovremeno egzistiraju kako stara tako i nova rješenja potrošačkih direktiva (iako je stupanjem na snagu Direktive 2008/48/EZ prestala da važi Direktiva 87/102/EEZ), a time i ona vezana za pravo potrošača, korisnika kredita na prijevremenu otplatu kredita. Kada se tome doda supsidijarna primjena odredaba ZOO o ugovoru o kreditu, onda je jasno da rascjepkanost propisa iz navedene oblasti često dovodi do konfuzije i raznih problema u vezi sa adekvatnim i potpunim korištenjem pomenutog prava.

Ključne riječi: kredit, prijevremena otplata kredita, korisnik kredita, Zakon o zaštiti korisnika finansijskih usluga FBiH, Zakon o bankama RS, Zakon o obligacionim odnosima, Direktiva 2008/48/EZ

JEL klasifikacija: K12, K29

DOI: dx.doi.org/10.14706/DO16316

Historija članka:

Dostavljen: 02.12.2015.

Recenziran: 29.02.2016.

Prihvaćen: 14.03.2016.

Međutim, u cilju poboljšanja stepena zaštite korisnika kredita kroz institut prijevremene otplate kredita, Zakonom o zaštiti korisnika finansijskih usluga FBiH i Zakonom o bankama Republike Srpske (tj. njegovom izmjenom i dopunom iz 2011.godine) uvedene su značajne novine i načinjeni pomaci u tom pravcu, kao npr. detaljno zakonsko uređenje pomenutog prava korisnika kredita, ograničenje visine naknade banke za prijevremenu otplatu kredita i sl. Imajući u vidu značaj navedenih novina, u radu su iste elaborirane, ukazano je na neke njihove slabosti te ponuđena moguća rješenja za otklanjanje detektiranih nedostataka.

Summary: The article analyzes the main determinants and the specifics of the borrower right to prepay the loan defined by the financial services consumer protection law of FBH and Law on banks of the Republic of Srpska, ie legislation which is in the national legislation of Bosnia and Herzegovina (the entity regulations) transposed Directive 2008/48 / EC on credit agreements for consumers. As a result of inconsistent and non-systematic transposition of EU directives into the BiH legal system, in addition to the above regulations, the right of early repayment of the loan is regulated by the Consumer Protection Act of BiH which have taken scarce solutions of "old" directive on consumer credit (Directive 87/102/EEC on consumer credit). In this way, in Bosnia and Herzegovina both old and new solutions in consumer Directive exist at the same time (although the entry into force of Directive 2008/48/EC terminated Directive 87/102/ EEC), thereby and those related to consumer's right, the borrower right to early repayment of loans. And given the subsidiary application of the provisions of the ZOO on the loan agreement, it is clear that the fragmentation of legislation in these areas often leads to confusion and the various problems related to adequate and complete use of the aforementioned rights.

Keywords: credit, prepayment of loans, borrower, the financial services consumer protection law of FBH, Law on Banks of Republic of Srpska, Law of Obligations, Directive 2008/48/EC

JEL Classification: K12, K29

DOI: dx.doi.org/10.14706/DO16316

Article History:
Submitted: 02.12.2015.
Reviewed: 29.02.2016.
Accepted: 14.03.2016.

However, in order to improve the level of protection for loan users (borrower) through the provision of early repayment of loans, the financial services consumer protection law of FBH, Law on Banks of Republic of Srpska (ie. Its amendments from 2011) introduced significant changes and progress is made in this direction, among which the most important are: a detailed legal regulation of the mentioned rights of borrowers, banks limit for the amount of compensation (charge fee) for early repayment of loans and etc. Therefore, the task of this article is to elaborate these newspapers, show some of its weaknesses, and offer possible solutions for the removal of detected shortcomings.

UVOD

Pravo na prijevremenu otplatu kredita predstavlja izuzetno važan institut zaštite korisnika kredita u sistemu kreditiranja fizičkih lica u BiH. Iako je titular navedenog prava u Zakonu o zaštiti korisnika finansijskih usluga FBiH¹ (u daljem tekstu: ZZKFU FBiH) nazvan “korisnikom finansijske usluge”² a u Zakonu o bankama RS³ (u daljem tekstu: ZoB RS) “korisnikom”⁴, jasno je da se u kontekstu teme ovoga rada pomenuto odnosi na korisnika kredita-fizičko lice koje koristi kredit u svrhe koje nisu namijenjene njegovoj poslovnoj ili drugoj komercijalnoj djelatnosti⁵ (u daljem tekstu: korisnik kredita), a što u užem smislu odgovara pojmu potrošača.⁶ Korisnik kredita, kao “slabija” ugovorna strana kreditnog posla, sasvim opravdano treba da ima na raspolaganju određene mehanizme koji mu daju mogućnost ranije otplate kredita, jer korisnik kredita usljed neznanja ili nastupanja drugih okolnosti vrlo često nepromišljeno koristi kredit na duži vremenski period, stvarajući izdašne dugogodišnje obaveze po kamati. Ukoliko ne bi postojao navedeni ili slični mehanizmi, korisnik kredita bi bio “taoc” kredita i troškova koji isti nosi, bez obzira na eventualnu mogućnost da ranije otplati kreditno dugovanje i time se oslobodi nepotrebnih troškova kamate za preostali otplatni period. Međutim, imajući u vidu da i banke imaju administrativne troškove te troškove nastale kao rezultat održavanja adekvatne likvidnosti i prikupljanja izvora sredstava iz kojih se dalje plasiraju krediti, u tom smislu prijevremena otplata kredita jedan je od uzroka koji stvara (može stvoriti)

¹ Zakon o zaštiti korisnika finansijskih usluga FBiH, Sl. Novine FBiH br. 31/14.

² Član 2. stav 1. tačka 10. ZZKFU FBiH.

³ Zakon o bankama RS, Sl. Glasnik RS br. 44/03, 74/04, 116/11, 05/12, 59/13.

⁴ Član 98. stav 2. ZoB RS.

⁵ Pomenuto proizilazi iz odredbe člana 2. stav 1. tačka 10. ZZKFU FBiH koja definiše da je to „...fizička osoba koja koristi ili je koristila finansijske usluge, ili se davatelju finansijskih usluga obratila radi korištenja tih usluga, a finansijske usluge koristi u svrhe koje nisu namijenjene njegovoj poslovnoj ili drugoj komercijalnoj djelatnosti“. Odredba člana 98. stav 2. ZoB RS predviđa da je to „...fizičko lice koje stupa u odnos sa bankom radi korištenja usluga u svrhe koje nisu namijenjene njegovoj poslovnoj ili drugoj komercijalnoj djelatnosti“.

⁶ U tom smislu, u Republici Hrvatskoj se koristi termin potrošač a ne korisnik finansijske usluge, jer je navedeno pitanje regulisano Zakonom o potrošačkom kreditiranju Nar. Novine br. 75/09, 112/12, 143/13, 147/13, 09/15, 78/15, 102/15. *Potrošač* je fizička osoba koja u transakcijama obuhvaćenim ovim Zakonom djeluje izvan poslovne djelatnosti ili slobodnog zanimanja (član 2. stav 1. tač.1. Zakona o potrošačkom kreditiranju RH).

troškove banci usljed prijevremenog povrata kreditnih sredstava. S tim u vezi, Direktiva 2008/48/EZ o ugovorima o potrošačkom kreditu,⁷ implementirana u pravni sistem BiH kroz ZZKFU FBiH i ZoB RS (tj. izmjenom i dopunom pomenutog zakona iz 2011.godine)⁸, predviđa pravo banke na naknadu troškova zbog prijevremene otplate kredita. Ono što se nameće kao sporno pitanje jeste kolika je visina tih troškova, posebno vodeći računa da se izbjegniju moguće zloupotrebe navedenog prava banke u vidu ugovaranja izuzetno visokih naknada za prijevremenu otplatu, čime bi korisnik kredita bio destimulisan da se odluči na korištenje pomenutog mehanizma, što je svakako bio slučaj do usvajanja novih zakonskih propisa iz navedene oblasti.

Pravo na prijevremenu otplatu kredita u BiH prvobitno je regulisano Zakonom o zaštiti potrošača BiH⁹ (u daljem tekstu: ZZP BiH) uz supsidijarnu primjenu odredaba Zakona o obligacionim odnosima¹⁰ (u daljem tekstu: ZOO). Međutim kao rezultat preuzete obaveze BiH da vrši harmonizaciju propisa sa pravom EU,¹¹ koja obaveza proizilazi iz člana 70 Sporazuma o stabilizaciji i pridruživanju¹² (u daljem tekstu: SSP), navedeno pravo utemeljeno na članu 16. Direktive 2008/48/EZ je detaljno uređeno u prethodno navedena dva entitetska zakona (član 27. ZZKFU FBiH te član 98o. ZoB RS), što predstavlja značajan napredak u procesu zaštite korisnika kredita i iskorak u odnosu na ranija rješenja.

⁷ Direktiva 2008/48/EZ Evropskog parlamenta i Vijeća od 23.04.2008.godine o ugovorima o potrošačkom kreditu kojom je opozvana Direktiva Vijeća 87/102/EEZ, Sl.L. L 133/66 od 22.05.2008.

⁸ Izmjena i dopuna Zakona o bankama RS iz 2011.godine (Sl. Glasnik RS br. 116/11) u segmentu transponiranja propisa Direktive 2008/48/EZ, izvršena je kroz član 98. Zakona.

⁹ Zakon o zaštiti potrošača BiH, Službeni Glasnik BiH br. 25/06.

¹⁰ Zakon o obligacionim odnosima "Službeni list SFRJ 29/78, 39/85, 45/89, 57/89, preuzet u pravni sistem BiH na osnovu uredbе sa zakonskom snagom Sl. List RBiH 2/92, 13/93, 13/94, te također, Sl. Novine FBiH br.29/03, odnosno Zakona o izmjenama i dopunama Zakona o obligacionim odnosima Sl. Glasnik RS 17/93, 3/96.

¹¹ Meškić, Z., Brkić, A., Zaštita potrošača od nepravednih ugovornih odredbi-usklađivanje obligacionog prava BiH sa Direktivom 93/13/EEZ, Anali Pravnog fakulteta Univerziteta u Zenici br. 5/2010, str. 56.

¹² Sporazum o stabilizaciji i pridruživanju je potpisan 16.07.2008.godine između država članica Evropske zajednice s jedne i Bosne i Hercegovine sa druge strane. Potpisivanjem SSP-a BiH se između ostalog formalnopravno obavezala na harmonizaciju pozitivnopravnih propisa u domenu zaštite potrošača sa zajedničkim pravom EU (*ius commune Europeanum*).

Stoga je primarni zadatak ovoga rada prikazati osnovne specifičnosti prava na prijevremenu otplatu kredita definisane ZZKFU FBiH i ZoB RS te prednosti i novine koje isti predviđaju. Isto tako u radu će se nastojati ukazati i na pojedine nedostatke prijevremene otplate kredita predviđene pomenutim zakonima te ponuditi moguća rješenja za njihovo otklanjanje.

1. Prijevremena otplata kredita (potrošača) i poslovna praksa banaka prije usvajanja ZZKFU FBiH i izmjena i dopuna ZoB RS iz 2011.godine

Pravo korisnika kredita (potrošača) na prijevremenu otplatu kredita, prvobitno je regulisano u članu 65. ZZZP BiH i odnosi se na ugovore o potrošačkom kreditu obuhvaćene u poglavlju XI ZZZP BiH. Sukladno navedenoj odredbi, korisnik kredita ima pravo izvršiti svoje obaveze po ugovoru prije ugovorenog roka.¹³ U tom slučaju ukupni troškovi kredita smanjuju se za kamate i ostale troškove koji su bili obračunati za period nakon prijevremene otplate.¹⁴ Ova odredba ZZZP BiH, kao i cijelo poglavlje XI pomenutog zakona rezultat su preuzimanja člana 8. Direktive 87/102/EEZ¹⁵, te je poput njega ostala nedorečena u mnogim bitnim pitanjima među kojima se posebno ističe pravo banke na naknadu eventualne štete kod prijevremene otplate kredita.¹⁶ Međutim, pomenute i slične nedorečenosti su u praksi "kompenzirane" primjenom odgovarajućih odredbi ZOO kao *lex generalis* propisa, tj. odredbi ZOO o prijevremenoj otplati kod ugovora o kreditu i ugovora o zajmu, kao i općih odredbi ZOO koje se odnose na novčane obligacije. U tom smislu, članom 1068. ZOO je predviđeno da korisnik kredita može vratiti kredit i prije roka određenog za vraćanje, ali je dužan o tome unaprijed obavijestiti banku, pri čemu je dužan

¹³ Vidjeti član 65. stav 1. ZZZP BiH.

¹⁴ Član 65. stav 2. ZZZP BiH.

¹⁵ Direktiva 87/102/EEZ Vijeća od 22.12.1986. o usklađivanju zakona, uredbi i upravnih propisa država članica koji se odnose na potrošačke kredite, Sl.L 42/48 od 12.02.1987, izmijenjena i dopunjena Direktivom 90/88/EEZ Vijeća od 22.02.1990., Sl.L 61/14 od 10.03.1990. i Direktivom 98/7/EZ Evropskog parlamenta i Vijeća od 16.02.1998., Sl.L 101/17.

¹⁶ Već u fazi nacрта, član 8. Direktive 87/102/EEZ je doživio svoje prve kritike. Određeni broj autora je smatrao kako odredba krši osnovno načelo *pacta sunt servanda*, pri čemu su i kreditori izrazili svoje neslaganje sa istom naglašavajući da je nepravedna. Detaljnije vidjeti, Hoffmann, M., Die Reform der Verbraucherkredit-Richtlinie 87/102/EWG, Berlin, De Gruyter Recht, 2007., str. 61-62.

naknaditi štetu ukoliko je istu banka pretrpjela. Također, tome treba dodati da je navedenom odredbom predviđeno da u slučaju vraćanja kredita prije određenog roka, banka ne može da zaračuna kamatu za vrijeme od dana vraćanja kredita do dana kada je po ugovoru trebalo da bude vraćen. Prema članu 565. ZOO isto vrijedi i za ugovor o zajmu, gdje je predviđeno da zajmoprimac može vratiti zajam i prije roka određenog za vraćanje, ali je dužan obavijestiti zajmodavca unaprijed o svojoj namjeri i naknaditi mu štetu.¹⁷ Pored već pomenutih posebnih pravila ZOO, svakako je primjenjiva i opća odredba o prijevremenom ispunjenju novčanih obaveza propisana članom 398. ZOO prema kojoj dužnik novčane obaveze može istu ispuniti prije roka, s tim da u tom slučaju dužnik ima pravo da od iznosa duga odbije iznos kamate za vrijeme od dana isplate do dospelosti obaveze, samo ako je na to ovlašten ugovorom ili to proizilazi iz običaja. Prema tome, vidljivo je da odredbe ZOO znatno detaljnije regulišu pitanje prijevremene otplate kredita nego ZZP BiH, pri čemu odredbe ZOO osim na potrošačke ugovore, primjenjive su i na ugovore privrednog i građanskog prava.¹⁸ Također, odredbama ZZP BiH o prijevremenoj otplati kredita uopće nije regulisano pravo banke na naknadu eventualno nastupjele štete, te su u tom slučaju primjenjive odredbe člana 1068. ZOO, s tim da ne treba isključiti ni mogućnost primjene odredbe člana 565 ZOO, jer u svojstvu zajmodavca može se pojaviti ne samo fizičko lice, već i pravno lice, samim tim i banka.

Navedeno zakonsko uređenje, koje je u suštini bilo nedorečeno i neprecizno, naročito u segmentu utvrđivanja naknade štete za slučaj prijevremene otplate kredita, dovelo je do situacije da su banke u poslovnoj praksi ugovarale znatno veće naknade od stvarno nastalih šteta,¹⁹ čime je pomenuti institut izgubio

¹⁷ Čikara, E., *Prijevremena otplata kredita prema novom Zakonu o potrošačkom kreditiranju*, Zbornik radova Pravnog fakulteta u Rijeci, br. 1. Rijeka, 2010., str. 155.

¹⁸ Također o tome, Josipović, T., *Das Konsumentenschutzgesetz-Beginn der Europäisierung des kroatischen Vertragsrechts u: Grundman, Stefan/Schauer, Martin (ur.), The Architecture of European Codes and Contract Law, Alphen aan den Rijn i dr., Kluwer Law Internat., 2006. str. 129.*

¹⁹ Uobičajno je bilo da su banke ugovarale klauzulu na temelju koje su zadržavale pravo obračuna i naplate jednokratne naknade u slučaju prijevremenog povrata kredita, s tim da je visina te naknade definisana internim aktom banke, što u suštini govori da se radi o nepoštenoj poslovnoj praksi banaka. Nepoštena poslovna praksa profesionalnih tržišnih učesnika regulisana je Direktivom 2005/29/EZ o nepoštenoj poslovnoj praksi (Directive 2005/29/EC of May 2005 concerning unfair business-to-consumer commercial practices in the internal market and amending Council Directive 84/450/EEC, Directives

na značaju. Imajući u vidu da banke prijevremenom otplatom kredita gube dio kamate koja predstavlja njihovu dobit, one su u poslovnoj praksi razvile posebne metode kojima su sebi osiguravale značajne zarade te u određenoj mjeri odvrćale korisnike kredita od korištenja prava na prijevremenu otplatu kredita.

Sukladno članu 65. stav 2. ZZP BiH, koje pravo se može izvesti i iz odredbe člana 1068. stav 4. ZOO, korisnik kredita je ovlašten prijevremeno otplatiti kredit uz srazmjerno smanjenje troškova kredita koji u prvom redu predstavljaju razliku iznosa kamate, koju je korisnik kredita trebao platiti da je kredit otplaćivao do kraja otplatnog perioda i iznosa kamate koju je platio do momenta prijevremene otplate. Međutim, u cilju postizanja što brže zarade sa jedne strane i umanjenja mogućeg gubitka kamate za slučaj prijevremene otplate sa druge strane, banke su u kreditnim ugovorima definisale otplatne planove²⁰ na način da je učešće kamate u početnom stadiju otplate kredita znatno veće u odnosu na glavnica, a isto im je bilo dozvoljeno propisima regulatora (entitetskih Agencija za bankarstvo).²¹ Na taj način banke ublažavaju negativne posljedice za slučaj prijevremene otplate kredita, izražene u vidu gubitka kamate i nastupanja eventualnih drugih troškova. Tačnije, navedenim planom otplate se korist korisniku kredita od prijevremene otplate znatno umanjuje jer, isplativost korištenja tog prava je najveća u početnom stadiju otplate, pri čemu, u fazi kada

97/7/EC and 2002/65/EC, OJ L 149, 11/6/2005). Opširnije o navedenoj Direktivi vidjeti, Zlatović, D., Implementacija Smjernice 2005/29/EC o nepoštenim poslovnim praksama u hrvatsko parvo zaštite potrošača, Zbornik Pravnog fakulteta Sveučilišta Rijeka, 29:1/2008.

²⁰ Otplatni plan ili plan otplate kredita (*amortization table*) jeste sastavni dio ugovora o kreditu, u kome su naznačene pojedinačne uplate i razdoblja, te uvjeti koji se odnose na plaćanje rata. Plan sadrži specifikaciju svake uplate, iskazujući tako amortizacionu glavnica, kamate izračunate na temelju kamatne stope i sve eventualne dodatne troškove. Ako kamatna stopa nije fiksna ili ako se dodatni troškovi mogu promijeniti prema ugovoru o kreditu, otplatni plan naznačuje, jasno i određeno, da će podaci ostati valjani samo do onog trenutka u kojem su promjena kamatne stope ili dodatnih troškova u skladu sa ugovorom o kreditu (odredba člana 10. stav 2. slovo i Direktive 2008/48/EZ).

²¹ Predviđeno Odlukom Agencije za bankarstvo FBiH o jedinstvenom načinu obračuna i iskazivanja efektivne kamatne stope na kredite i depozite Sl. Novine FBiH br.48/12, 23/14, a u RS Odlukom Agencije za bankarstvo RS o jedinstvenom načinu obračuna i iskazivanja efektivne kamatne stope na kredite i depozite Sl. Glanik br.15/12, kao i Uputstvima direktora entitetskih Agencija za bankarstvo za primjenu pomenutih odluka.

je korisnik kredita otplatio veći dio kamate, prijevremena otplata kredita postaje finansijski neisplativa.²²

Pored navedenog načina definisanja plana otplate, kao najvažniji faktor koji je u prethodnom periodu destimulisao korisnike kredita na prijevremenu otplatu, jesu značajno visoke naknade koje su banke u tim slučajevima naplaćivale.²³ Naime, sve do usvajanja novih propisa iz navedene oblasti, kojima su preuzeta nova rješenja EU, banke u BiH su naplaćivale vrlo visoke naknade za prijevremenu otplatu kredita, iako je član 1068. stav 3. ZOO predviđao mogućnost naplate štete samo u slučaju da je istu davalac kredita zaista pretrpio.²⁴ Ne ulazeći u suštinu pitanja da li je banka u konkretnom slučaju pretrpjela štetu i način obračuna iste, poslovna praksa banaka u BiH je bila takva da su banke redovno naplaćivale naknade za prijevremenu otplatu kredita u procentu od 2-5%. Tako npr. ukoliko bi se korisnik kredita od 30.000 KM odlučio na prijevremenu otplatu kredita u periodu kada je preostali dug 20.000 KM, on bi kod naknade za zatvaranje kredita u visini od 5% bio u obavezi platiti banci iznos od 1000 KM, bez postojanja bilo kakvog parametra kojim se utvrđuje šta čini tu naknadu (štetu) od 1000 KM koju on plaća banci. Ustvari, takvo postupanje upućuje na zaključak da su banke pomenute naknade naplaćivale na

²² Tako npr. kredit odobren u visini od 20.000,00KM na rok otplate od 84 mjeseca uz promjenjivu kamatnu stopu u visini od 13,49% ima anuitet kredita u visini od 369,19KM. U anuitetskom planu, koji se dostavlja korisniku kredita uz potpisan primjerak ugovora, jasno je naznačen udio kamate naspram udjela glavnice za svaki anuitet po datumima dospijeća. Tako u prvih 6 mjeseci otplate kredita udio kamate u kreditnom anuitetu iznosi oko 64,1%, u drugoj polovini godine evidentan je blagi pad, tj. udio kamate iznosi oko 56, 2%, u 24. mjesecu otplate udio kamate u anuitetu iznosi 49,3%, u 36 mjesecu otplate taj udio iznosi 42,1%, a u 60 mjesecu otplate korisnik vraća 24,2% kamate i 75,8% glavnice.

²³ Visokim naknadama banke su destimulisale prijevremenu otplatu kredita. Tako je npr. Hypo Alpe Adria Bank d.d. Mostar u januaru 2010.godine imala sljedeće naknade za prijevremenu otplatu: a) ako se kredit zatvara iz novoodobrenog kredita 0,50% na iznos glavnice koja se zatvara, min 25 KM; b) ako se kredit zatvara po drugim osnovama 2%, min. 50 KM; c) ako se kredit zatvara kreditom iz druge banke 5%, min. 50 KM. <http://www.hypo-alpe-adria.ba/content/naknade.asp>, pristup stranici 06.01.2010.godine.

²⁴ Također vidjeti, Vizner, B., Komentar Zakona o obveznim (obligacionim) odnosima, Zagreb, 1978. str. 2882.

ime gubitka dijela kamate (izmakle dobiti)²⁵ koju su očekivale do kraja otplatnog perioda, što je u suprotnosti sa članom 1068. stav.4. ZOO.

Sa druge strane, nesporno je da za banku usljed prijevremene otplate kredita može nastupiti šteta, međutim naknada koju korisnik treba da plati za tu štetu treba da je stvarna, utvrđena objektivnim kriterijima, posebno imajući u vidu da su banke profesionalni poslovni subjekti čija je primarna djelatnost kreditiranje, što znači da će banka vrlo brzo ponovo valorizirati ranije otplaćeni iznos i isti dalje plasirati drugim korisnicima naplaćujući novu kamatu. Prema tome, sukladno članu 1068. stav 4. ZOO, strukturu naknade za prijevremenu otplatu ne smiju činiti kamate koje bi korisnik kredita plaćao da je otplaćivao kredit do kraja ugovorenog roka, ali svakako da u sastav te naknade mogu biti obračunati stvarni administrativni troškovi, troškovi izvora sredstava iz kojih je kredit odobren ukalkulisavajući realnu projekciju vremena potrebnog za njegovu ponovnu valorizaciju kao i eventualna razlika prinosa u odnosu na novi kreditni plasman na osnovu koje je za banku nastao trošak zbog prethodno definisane cijene izvora sredstava.²⁶

Imajući u vidu kompleksnost pitanja utvrđivanja stvarne štete nastale za banku usljed prijevremene otplate kredita, kao optimalan način prevazilaženja pomenutog problema koji bi istovremeno omogućio ostvarenje prava na naknadu štete te onemogućio zloupotrebu istog u vidu ugovaranja previsokih naknada, predstavljalo je rješenje da se zakonskim propisima odredi gornja granica iznosa naknade koju banke mogu maksimalno naplaćivati, što je na koncu kroz nove entitetske propise a po uzoru na Direktivu 2008/48/EZ i učinjeno.

²⁵ Također, Čikara, E., *Prijevremena otplata kredita prema novom Zakonu...* op. cit. str. 159.

²⁶ Neki autori ističu da se šteta usljed prijevremene otplate kredita može sastojati i u tome što je prosječna kamatna stopa za istu vrstu kredita pala, pa će zbog toga banka od drugog korisnika kredita primiti kamatu po nižoj stopi od one koju je ugovorila sa korisnikom koji je raskinuo ugovor-prijevremeno otplatio kredit. Detaljnije, Perović, S., *Komentar zakona o obligacionim odnosima*, Beograd, 1995., str. 1647.

2. Prijevremena otplata kredita prema ZZKFU FbiH i ZoB RS preuzeta rješenja Direktive 2008/48/EZ

2.1. Entitetski model implementacije Direktive 2008/48/EZ u pravni sistem BiH

Nova rješenja o potrošačkom kreditu,²⁷ a time i ona o prijevremenoj otplati kredita utemeljena na Direktivi 2008/48/EZ, u pravni sistem BiH preuzeta su entitetskim propisima, i to 2011.godine u RS-u izmjenom i dopunom člana 98. Zakona o bankama RS uvodeći novi naziv odjeljka “Zaštita prava i interesa korisnika bankarskih usluga”, a u FBiH tri godine kasnije usvajanjem ZZKFU FBiH. Vodeći se nedostacima ranije Direktive 87/102/EEZ²⁸ i problemima koje je ona detektirala, nova Direktiva je pravo na prijevremenu otplatu kredita znatno detaljnije regulisala, što je preuzeto u odredbi člana 27. ZZKFU FBiH te odredbi člana 98.o ZoB RS ali uz znatne nedorečenosti zakonodavca RS. Naime zakonodavac RS u članu 98o. je izostavio definisati vrlo važna pitanja iz segmenta prijevremene otplate kredita, kao što je npr. gornja granica zahtjeva za naknadu troškova, te je navedeni propust otklonjen Odlukom Agencije za bankarstvo RS o uslovima prijevremene otplate kredita fizičkih lica koji nisu namijenjeni njihovoj poslovnoj ili drugoj komercijalnoj djelatnosti,²⁹ kojom su doslovno preuzeta pravila Direktive 2008/48/EZ. Navedeni entitetski način harmonizacije propisa u BiH sa pravom EU svakako ne predstavlja najbolje rješenje za implementaciju direktiva jer je time nastala vertikalna neusklađenost propisa, tj. neusklađenost državnih sa entitetskim propisima o zaštiti potrošača, npr. iako su kroz izmjene i dopune ZoBRS iz 2011.godine i ZZKFU FBiH iz 2014.godine preuzeta nova rješenja Direktive 2008/48/EZ, također su i dalje ostala na snazi rješenja stare Direktive

²⁷ Racio evropskog potrošačkog zakonodavstva u oblasti finansijskih usluga, odnosi se na određeni broj direktiva, kojima se pokušava postići konvergencija ugovornih i neugovornih propisa, s ciljem što potpunije zaštite korisnika istih-potrošača. Za potrošače je jedna od najznačajnijih direktiva Direktiva 2008/48/EZ o potrošačkim kreditnim ugovorima čijim odredbama su obuhvaćeni svi potrošački krediti, bez obzira u kojem obliku se javljaju.

²⁸ Također, Petrić, S., Ugovor o potrošačkom kreditu, Zbornik radova Aktualnosti građanskog i trgovačkog zakonodavstva i pravne prakse, br.4. Mostar, 2006., str. 90-96.

²⁹ Sl. Glasnik RS br. 15/12.

87/102/EEZ preuzeta u ZZP BiH.³⁰ Isto tako, entitetski model preuzimanja propisa EU stvara i horizontalnu normativnu neusklađenost, jer postoje određene razlike između preuzetih novih propisa u članu 98. ZoB RS i onih u ZZKFU FBiH, gdje su čak određena rješenja u RS preuzeta i podzakonskim aktima što je u suprotnosti sa evropskom praksom.³¹ Svakako, tome treba dodati i vremenski nesklad preuzimanja rješenja Direktive 2008/48/EZ gdje je isto u RS-u izvršeno 3 godine ranije u odnosu na FBiH, što ukazuje da su značajan period na prostoru BiH egzistirala dva različita pravna režima zaštite potrošača, koji ni nakon usvajanja novih propisa u cjelosti nisu usaglašeni. Prema tome, sve upućuje na zaključak da je transponiranje Direktive 2008/48/EZ u pravni sistem BiH trebalo biti provedeno na državnom nivou,³² tj. kroz državni zakon, a ne entitetskim zakonskim i podzakonskim propisima, jer usljed rascjepkanosti propisa stvara se dodatna disharmonija i konfuzija u postupku ostvarenja prava na prijevremenu otplatu kredita.

³⁰ Vidjeti, Petrić, S., Kritički osvrt na Zakon o zaštiti potrošača u Bosni i Hercegovini, Zbornik radova Aktualnosti građanskog i trgovačkog zakonodavstva i pravne prakse, br. 2., Mostar, 2004., str. 195-196.

³¹ Evropska praksa poznaje implementaciju potrošačkih direktiva na sljedeće načine: preuzimanje u građanske zakonike, u posebne zakone o zaštiti potrošača ograničenog polja primjene, u posebne zakone koji regulišu specifične potrošačke odnose, u zakone posebne oblasti. Detaljnije, Pošćić, A., Europsko pravo ugovora i zaštite potrošača, Pravni fakultet Sveučilišta u Rijeci, Rijeka, 2004., str. 82.

³² Takav zaključak se može izvesti i iz odredbe člana 76. SSP: "Strane će saradivati s ciljem usklađivanja standarda za zaštitu potrošača u Bosni i Hercegovini sa istim standardima u Zajednici. Djelotvorna zaštita potrošača je neophodna kako bi se osiguralo propisno funkcioniranje tržišne ekonomije, a ta zaštita zavisit će od razvoja administrativne infrastrukture radi osiguravanja nadzora nad tržištem i provođenja zakona u toj oblasti. S tim ciljem, te u smislu njihovih zajedničkih interesa, strane će podsticati i osiguravati: (a) politiku aktivne zaštite potrošača, u skladu s pravom Zajednice, uključujući i veću informiranost i razvoj nezavisnih organizacija; (b) usklađivanje zakonodavstva u oblasti zaštite potrošača u Bosni i Hercegovini sa zakonodavstvom koje je na snazi u Zajednici; (c) efikasnu pravnu zaštitu potrošača radi poboljšanja kvaliteta potrošačke robe i održavanja odgovarajućih sigurnosnih standarda; (d) da nadležni organi prate pravila i da se osigura pristup pravdi u slučaju spora."

2.2. Nova pravila o prijevremenoj otplati kredita

U cilju jačanja zaštite prava potrošača,³³ odnosno korisnika kredita, evidentno je da su novi zakonski propisi kojima su preuzeta rješenja Direktive 2008/48/EZ, pored ostalog, značajno reformisali pravila o prijevremenoj otplati kredita. Međutim, u cilju izjednačavanja interesa ugovornih strana, novi propisi su kao korektiv za prijevremenu otplatu kredita bankama predvidjeli pravo na naknadu troškova, što je sasvim opravdan i racionalan potez. Tako prema odredbi člana 27. stav. 1. ZZKFU FBiH, a što u suštini identično predviđa i odredba člana 98o. stav 1. ZoB RS, korisnik kredita ima pravo u bilo kojem momentu vratiti kredit, u potpunosti ili djelimično, prije roka određenog za vraćanje, pri čemu ima pravo na umanjenje ukupnih troškova kredita za iznos kamate i troškova za preostali period trajanja ugovora (prijevremena otplata), ali je dužan o namjeri prijevremene otpplate kredita unaprijed obavijestiti banku u ugovorenom roku. Za razliku od pravila ZZP BiH kojim je predviđena mogućnost da korisnik kredita izvrši svoje obaveze prije ugovorenog roka,³⁴ iz gore navedenih odredbi ZZKFU FBiH i ZoB RS se primjećuje znatno preciznija formulacija prava korisnika kredita “da u bilo kojem momentu, u potpunosti ili djelimično” prije ugovorenog roka može otplatiti kreditno dugovanje. Takvo uređenje je u cjelosti razriješilo dileme oko pitanja da li pravo na prijevremenu otplatu kredita eventualno podliježe određenim vremenskim i kvantitativnim ograničenjima, čime je jasno definisano da takvo ograničenje ne postoji. Sa druge strane, iako je odredbama ZZP BiH kao i novim propisima predviđeno da se kod prijevremene otpplate ukupni troškovi kredita umanjuju za iznos kamate i troškova za preostali period trajanja ugovora, ipak je novim propisima pojam ukupnih troškova znatno proširen i detaljnije određen,³⁵ uz posebnu napomenu predviđenu u ZZKFU FBiH (a koja ne postoji u članu 98 ZoB RS) da su banke obavezne da stvarne troškove procjenjuju objektivno, uzimajući u obzir zahtjeve profesionalne

³³ Zaštita prava potrošača u tranzicijskim zemljama predstavlja relativno nov segment pravne regulacije. Cilj takve regulacije generalno determiniše i uspješnost procesa tranzicije. Ustvari, sa ekonomskog gledišta zaštita prava potrošača djeluje na tržišnu transparentnost i ravnopravnost i smatra se jednim od pokazatelja uspješnosti procesa demokratske tranzicije. O tome više vidjeti, Liha, A., Zaštita potrošača u procesu proširenja EU: Izazovi za Hrvatsku, Institut za međunarodne odnose, Zagreb, 2007. str. 194.

³⁴ Član 65. stav. 1. ZZP BiH.

³⁵ Vidjeti član 2. stav 1. tačka 25. ZZKFU FBiH i član 98m. stav 2. ZoB RS.

pažnje.³⁶ Na taj način, precizirajući strukturu ukupnih troškova, znatno je smanjen djelokrug za moguću manipulaciju sa troškovima i naplatu istih.

Kao najznačajniju novinu vezanu za prijevremenu otplatu kredita koju predviđaju pomenuti entitetski propisi, predstavlja pravo banke na objektivno opravdanu i ugovorenu naknadu troškova koji su direktno vezani za prijevremenu otplatu kredita,³⁷ a što nije regulisano ZZP BiH.³⁸ Glavna svrha pomenute naknade troškova jeste kompenzacija negativnih posljedica koje davaocu kredita, odnosno banci nastaju usljed prijevremene otplate kredita. Međutim, za ostvarenje pomenutog prava neophodno je ispuniti određene uvjete koji su entitetskim propisima različito definisani. Tako je gore navedeno pravo prema odredbi člana 98o. stav 2. ZoB RS moguće ostvariti samo pod uvjetom da je prijevremena otplata kredita izvršena u periodu tokom kojeg se primjenjivala fiksna nominalna kamatna stopa i ako je iznos prijevremene otplate kredita u periodu od godinu dana veći od iznosa granične vrijednosti koja prema Odluci Agencije za bankarstvo RS iznosi 10.000 KM.³⁹ Sa druge strane, odredbom člana 27. stav.2. ZZKFU FBiH predviđeno je ostvarivanje tog prava pod uvjetom da je prijevremena otplata izvršena u periodu tokom kojeg se primjenjivala fiksna nominalna kamatna stopa, a kod ugovora o kreditu čiji je predmet kupovina nepokretnosti ako je ugovorena fiksna ili promjenjiva nominalna kamatna stopa i ako je iznos prijevremene otplate kredita u periodu od godine dana veći od 20.000,00 KM. Prema tome, entitetski zakonodavci su imali različit pristup u preuzimanju ograničenja kod naknade troškova koje im je Direktiva 2008/48/EZ ponudila. Tačnije, odredbom člana 16.stav 4. sl. a) Direktive 2008/48/EZ data je mogućnost utvrđivanja granice iznosa prijevremene otplate, ispod koje se naknada ne može zahtijevati, pri čemu ta granica ne smije biti viša od 10.000

³⁶ Iz navedenog proizilazi da imajući u vidu da su banke poslovni subjekti koji se profesionalno bave poslovima kreditiranja, sukladno tome se od njih očekuje veći nivo pažnje kod obračuna iznosa troškova.

³⁷ Vidjeti član 27. stav 2. ZZKFU FBiH i član 98o. stav 2. ZoB RS.

³⁸ U određenim državama je zabranjeno naplaćivati navedenu naknadu. Tako npr. § 33. stav 8. Austrijskog BWG-a (Bankwesengesetz BGBl. I 2009. br. 22) načelno zabranjuje obračunavanje naknade troškova za davaoca kredita u slučaju prijevremene otplate kredita. Mogućnost ugovaranja takve naknade je iznimno dopuštena kod hipotekarnih kredita.

³⁹ Iznos od 10.000 KM predstavlja graničnu vrijednost utvrđenu Odlukom Agencije za bankarstvo RS o uslovima prijevremene otplate kredita fizičkih lica koji nisu namijenjeni njihovoj poslovnoj ili drugoj komercijalnoj djelatnosti.

eura za razdoblje od 12 mjeseci.⁴⁰ Dakle, različitim entitetskim uređenjem uvjeta za ostvarenje prava na naknadu troškova bankama u BiH je propisan dvostruki režim za konzumiranje istog, što je u suprotnosti sa principom harmonizacije i ujednačavanja zaštite prava kojem teži EU. Ovakvo uređenje, umjesto da je unificiralo pravila postupanja banaka na jedinstvenom nacionalnom teritoriju, ustvari je produciralo poskupljenje kreditnih proizvoda, čime su banke kroz cijenu proizvoda amortizovale pomenute neujednačenosti glede ostvarivanja prava na naknadu troškova.

Pored gore navedenih uvjeta koje banka treba da ispuni da bi ostvarila pravo na naknadu troškova, nova pravila predviđaju i dodatna ograničenja vezana za visinu zahtjeva za naknadu troškova usljed prijevremene otplate kredita.⁴¹ U tom smislu, visina naknade troškova direktno vezanih za prijevremenu otplatu kredita ograničena je odredbom člana 27. stav 3. ZZKFU FBiH, odnosno odredbom člana 3. Odluke Agencije za bankarstvo RS o uslovima prijevremene otplate kredita fizičkih lica koji nisu namijenjeni njihovoj poslovnoj ili drugoj komercijalnoj djelatnosti, kojim je predviđeno da iznos naknade ne smije premašiti 1% prijevremeno otplaćenog iznosa kredita ako je razdoblje između dana prijevremene otplate i roka redovnog dospijeca prema ugovoru o kreditu duže od godinu dana. Za slučaj da je to razdoblje kraće od godine dana, iznos naknade ne smije premašiti 0,5% iznosa kredita koji se prijevremeno otplaćuje. Nedostatak navedenih ograničenja, a što je slučaj i sa odredbom člana 16. stav 2. Direktive 2008/48/EZ koja identično reguliše pomenuto pitanje, jeste propust da se utvrdi gornja granica naknade za slučaj da to razdoblje iznosi 365 dana, odnosno tačno jednu godinu. Navedeni propust su banke u BiH iskoristile u svoju korist te za pomenuti slučaj ugovaraju naknadu kao za slučaj kada je preostalo razdoblje kamate duže od godinu dana, time ostavljajući mogućnost za veći iznos naknade.⁴² Analizom gore navedenih ograničenja vezanih za ostatak

⁴⁰ U Republici Hrvatskoj vjerovnik može tražiti naknadu troškova samo pod uvjetom da iznos prijevremene otplate premašuje 75.000 kuna unutar 12 mjeseci (član 16. st. 5. ZPK).

⁴¹ U navedenim ograničenjima također vidjeti, Čikara, E., Nova Direktiva 2008/48/EZ o ugovorima o potrošačkom kreditu, Pravo i porezi, br. 7-8/2009., str. 94.

⁴² Takvo rješenje je zatupljeno gotovo kod svih banaka u BiH. Npr. u ugovoru o nenamjenskom kreditu INTESA SANPAOLO BANKE BiH definisano je: „ukoliko je kredit ugovoren uz fiksnu kamatnu stopu, banka će zaračunati i naplatiti naknadu za prijevremenu otplatu kredita, ako je period između dana prijevremene otplate i zadnjeg dana dospijeca kredita jednak ili duži od godinu dana, u iznosu od 1,00% od iznosa

razdoblja otplate, evidentno detektira određene probleme kod prijevremene otplate. Tako će prijevremena otplata manjih iznosa kredita malo prije roka dospjeća praktično isključiti mogućnost naknade stvarno nastalih troškova, dok se istovremeno propisivanjem gornje granice neće spriječiti nerazmjerno opterećenje korisnika kredita kod prijevremene otplate većih iznosa kredita,⁴³ što ukazuje da i usljed definisanja ograničenja nije bilo moguće iznaći idealno rješenje koje bi u cjelosti uspostavilo balans interesa i zaštitu prava ugovornih strana. Osim toga, jedan od glavnih nedostataka novih propisa potvrđen i kroz bankarsku praksu je taj, što uopće nisu predviđeni izuzeci za odstupanje od gore navedenih ograničenja, bez obzira na postojanje objektivnih razloga za istim. Naime, moguće su situacije da su troškovi zbog prijevremene otplate kredita objektivno veći nego što to gore navedeni limiti kao maksimum naknade dozvoljavaju, čime banka usljed predviđenih zakonskih ograničenja biva prinuđena da sama snosi štetu za koju nije odgovorna, što je u suprotnosti sa osnovnim obligacionopravnim pravilima o naknadi štete.⁴⁴ Upravo na bazi navedenih argumenata, Direktiva 2008/48/EZ je u odredbi člana 16. stav 4. sl. b) predvidjela mogućnost da države članice davaocima kredita dopuste veću naknadu kada dokažu da njihov stvarno nastali gubitak prelazi gore navedene granice naknada. Na taj način, usljed nepostojanja navedenih izuzetaka banke kroz cjenovnu politiku ukalkulisavaju i apsorbuju eventualne štete, definišući u startu veće troškove kredita (troškove naknade za obradu kreditnog zahtjeva, visinu kamatne stope i sl.).

Ipak, uzimajući u obzir sva ograničenja i specifičnosti naknade za prijevremenu otplatu, ono što je bitno istaći jeste da je novim propisima uspostavljeno i jedno generalno pravilo da naknada za prijevremenu otplatu kredita ni u jednom slučaju ne može biti veća od iznosa kamate koju bi korisnik platio za vrijeme od dana vraćanja kredita do dana kada je kredit po ugovoru trebao biti vraćen.⁴⁵ Na taj način je decidno potvrđeno da se naknada za

glavnice kredita koji se prijevremeno otplaćuje, odnosno ako je period između dana prijevremene otplate i zadnjeg dana dospjeća kredita kraći od godine dana, u iznosu od 0,50% od iznosa glavnice kredita koji se prijevremeno otplaćuje“.

⁴³ Čikara, E., *Prijevremena otplata kredita prema novom Zakonu...* op. cit. str. 168.

⁴⁴ Više o tome vidjeti, Bikić, A., *Obligaciono pravo-opći dio*, Sarajevo, 2007., str. 230-238.

⁴⁵ Član 27. stav 5. ZZKFU FBiH i član 98o. stav 4. ZoB RS.

prijevremenu otplatu ne smije odnositi na izmaklu dobit banke zbog neostvarenih kamata,⁴⁶ čime su sve dileme po navedenom pitanju u cjelosti razriješene.

Na koncu, novim propisima su određeni i slučajevi kada je bankama eksplicitno zabranjeno zahtijevati naknadu za prijevremenu otplatu, a što je preuzeto iz člana 16. st. 3. sl. a)-c) Direktive 2008/48/EZ, a to su:

- ako je otplata bila izvršena na osnovu zaključenog ugovora o osiguranju čija je namjena osiguranje otplate kredita;
- ako se otplata vrši tokom perioda za koji je ugovorena promjenjiva nominalna kamatna stopa, s tim što je ZZKFU FBiH to dozvolio kod kredita čiji je predmet kupovina nepokretnosti; i
- u slučaju dozvoljenog prekoračenja računa.⁴⁷

Navedeni izuzeci svoju opravdanost potvrđuju time što se eventualna šteta u pomenutim slučajevima amortizuje na druge načine, tj. promjenjivom kamatnom stopom, osiguranjem i sl., te bi ponovna naknada ustvari predstavljala “dodatnu” naknadu štete.

3. Praksa banaka u vezi sa novim propisima o prijevremenoj otplati kredita

Kao što je već navedeno, pravo na prijevremenu otplatu kredita predstavlja elemenat zaštite potrošača, korisnika kredita, međutim da bi pomenuto pravo zaista bilo dostupno korisnicima kredita neophodna je adekvatna implementacija zakonskih normi kroz poslovnu praksu banaka. Ono što je evidentno jeste da postoji značajan napredak u segmentu korištenja navedenog prava,⁴⁸ ali isto tako postoje i određene nejasnoće u domenu značajnih

⁴⁶ Isto tako, Petrić, S., Zaštita potrošača u bankarskim kreditnim poslovima u hrvatskom pravu u odnosu na pravo EU, Split, ZPFS, br. 1-1/2002, str. 136.

⁴⁷ Član 27. stav 4. ZZKFU FBiH te član 98o. stav 3. ZoB RS.

⁴⁸ Tako npr. novim propisima korisnici kredita se sve više opredjeljuju na prijevremenu otplatu kredita koristeći tržišnu utakmicu banaka gdje usljed čestih kampanja određenih kredita korisnici se opredjeljuju na zatvaranje-prijevremenu otplatu i uzimanje kredita kod banaka sa povoljnijim uvjetima. Tako je usljed povoljnih uslova kampanje nenamjenskih kredita ZiraatBank BH d.d. iz septembra 2015.godine, zabilježen veliki porast pomenutih plasmana i zatvaranje (prijevremena otplata) kredita u drugim bankama. Podatak pribavljen od marketing službe ZiraatBank BH d.d.

pitanja vezanih za pomenuti institut. Tako npr. jedno od najvažnijih pitanja koje nije dovoljno razjašnjeno, niti je poslovna praksa ponudila decidan odgovor, jeste nepostojanje jedinstvenog metoda obračuna naknade troškova kod prijevremene otplate kredita (uvjeti, način, struktura i visina) te prezentovanje istog korisnicima na jasan i transparentan način u cilju njihove potpune informiranosti, kako u pregovaračkoj fazi tako i u samom ugovoru, a to na koncu zahtijevaju i odredbe člana 17.stav 1. podtč. 14. ZZKFU FBiH, odnosno član 98m. stav 1. podtč. 8. ZoB RS. Naime, banke u BiH su u svoje ugovore o kreditu preuzele doslovne zakonske odredbe koje regulišu navedenu materiju, bez definisanja načina i metoda obračuna objektivno opravdane naknade troškova koji bi potrošaču bio pristupačan i jasan. Stoga bi, u cilju dobre informiranosti korisnika kredita, na čemu počiva Direktiva 2008/48/EZ,⁴⁹ trebalo uspostaviti praksu banaka da korisniku kredita prije potpisivanja ugovora o kreditu detaljno pojasne uvjete i metod obračuna objektivno opravdane naknade za slučaj prijevremene otplate kredita. Preslikavanje zakonskih odredbi u kreditne ugovore i dalje ostavlja korisnika kredita u konfuziji, jer u cilju odabira najpovoljnije kreditne ponude svakako su mu od ključne važnosti sve informacije a tako i one o prijevremenoj otplati kredita.⁵⁰ Sa druge strane, definisanje transparentnog

⁴⁹ Slično, Feješ, A. The impact of information on responsible lending and responsible borrowing in the European Union, *Pravni život*, IV:12/2009, pp 754-755.

⁵⁰ Tržište finansijskih usluga karakteriše povećan broj finansijskih proizvoda, koji se na različite načine žele učiniti što dostupnijim krajnjim korisnicima. Tako finansijski proizvodi, za koje se ranije smatralo da su prikladni samo za imućne i sofisticirane potrošače, postali su dostupni svima. Na otvorenom tržištu vodi se žestoka bitka za svakog novog potrošača, klijenta, posebno u oblasti kredita. No, krajnji konzumenti iz svega navedenog mogu imati i određene koristi, odnosno iz mnoštva usluga mogu izabrati onu koja im po sadržaju i finansijskim efektima najviše odgovara, ali da bi mogli napraviti pravilan izbor moraju prethodno biti dobro informisani. Ustvari, finansijsko tržište, pored određenih pogodnosti koje nudi svojim sudionicima, svakako, donosi i određene negativne posljedice. Naime, korisnici finansijskih usluga imaju problem nedovoljne informiranosti o uslugama koje se nude, što je dodatno pojačano nedovoljnom educiranošću o samom načinu njihove upotrebe. U sklopu svih tih informacija, u bankarskim uslugama jedna od njih je i pravo na prijevremenu otplatu kredita, posebno način ostvarenja tog prava, uvjeti, naknada u slučaju konzumiranja istog. Jedino potpunim informisanjem (koje je *conditio sine qua non* efikasne zaštite potrošača) korisnik iole može zaštititi svoj ekonomski interes u mnoštvu ponuđenih usluga. Također o tome, Čulinović-Herc, E., *Financijska transparentnost potrošačkog zajma-trendovi u europskom i hrvatskom pravu i praksi*, Zbornik radova Pravnog fakulteta u Splitu, 42:3/2005, str. 313.

metoda obračuna troškova može biti od koristi i za banke, naročito one koje predviđaju manje naknade za prijevremenu otplatu, jer usljed velikog broja kreditnih ponuda svakako to može predstavljati konkurentsku prednost i oblik pridobijanja klijenata. Također, u tački 39. Preambule Direktive 2008/48/EZ naglašeno je da metod obračuna naknade mora biti lako primjenjiv za davaoca kredita, ali i omogućiti pojednostavljeno ispitivanje naknade nadležnim nadzornim tijelima. Da bi naknada troškova bila objektivna i stvarna, način i metod njenog obračuna treba da se temelji na matematičkim načelima putem kojih bi se automatski isključili slučajevi u kojima naknada troškova nije opravdana. Naravno, da bi ovaj segment prijevremene otplate kredita polučio željene rezultate, neophodne su adekvatne i kontinuirane kontrole bankarskih regulatora, kako bi se moguće nepravilnosti blagovremeno neutralisale.

ZAKLJUČAK

Implementacija potrošačkog *acquis-a* u domaći pravni poredak predstavlja nužan put kojeg BiH treba konstantno da slijedi, naročito imajući u vidu da se na takvo ponašanje i formalnopravno obavezala potpisanim SSP-om. Aproksimacija domaćeg prava pravu EU, odnosno njegova svojevrsna europeizacija, znači zapravo organsku integraciju i fuziju domaćeg i nadnacionalnog europskog zakonodavstva. Proces harmonizacije propisa sa pravnom stečevinom EU nije samo korak ka približavanju europskim integracijama, već i nastojanje da interesi korisnika kredita, kao slabijih sukontrahenata u sistemu kreditiranja fizičkih lica bude optimalno zaštićen. Iz tog razloga su implementacijom Direktive 2008/48/EZ u domaći pravni sistem uvedene značajne novine koje su u suštini položaj potrošača, korisnika kredita znatno poboljšale, učinile ga ravnopravnom ugovornom stranom, pri čemu ni interesi davaoca kredita nisu ostali van dosega zaštite. U tom smislu BiH, iako je izabrala entitetski put implementacije odredbi Direktive 2008/48/EZ, što i nije najbolji način harmonizacije jer su neka pitanja entitetskim propisima različito regulisana, znatno je dekontaminirala dotada uspostavljenu lošu praksu banaka koja je išla na štetu korisnika kredita. Jedan od važnih instituta koji je “novim” propisima doživio značajnu reformu u tom pravcu jeste pravo na prijevremenu otplatu kredita. Novim uređenjem, korisniku kredita je dato pravo na svakodobnu prijevremenu otplatu kredita, bez ostavljanja mogućnosti bankama da kroz visoke naknade destimulišu korisnika u konzumiranju navedenog prava. Ali isto tako, vodeći računa o ravnopravnosti i izjednačavanju interesa sukontrahenata, nova rješenja su predvidjela i pravo banke na naknadu troškova

koji predstavljaju kompenzaciju negativnih posljedica koje za nju nastaju usljed prijevremene otplate kredita. Naknada tih troškova, ovisno o preostalom vremenu otplate, ograničena je na način da ne smije premašiti 1% prijevremeno otplaćenog iznosa kredita ako je razdoblje između dana prijevremene otplate i roka dospijeca prema ugovoru o kreditu duže od godinu dana, a za slučaj da je to razdoblje kraće od godinu dana, iznos naknade ne smije premašiti 0,5% iznosa kredita koji se prijevremeno otplaćuje. Svakako da i nova rješenja koja regulišu pitanje prijevremene otplate kredita imaju svoje nedostatke, koje je u budućnosti potrebno otkloniti kroz izmjenu postojeće regulative, kao npr. nije definisana gornja granica naknade za slučaj da razdoblje između dana prijevremene otplate i roka dospijeca iznosi tačno 365 dana (godinu dana), nisu predviđeni izuzeci za odstupanje od pomenutih ograničenja naplate troškova banke bez obzira na postojanje objektivnih razloga za isto, a što je predviđeno Direktivom 2008/48/EZ, nepostojanje jedinstvenog i transparentnog metoda obračuna objektivno opravdane naknade troškova kod prijevremene otplate kredita koji je jasan korisnicima, i o kojem će korisnik biti precizno i detaljno informisan kako u pregovaračkoj fazi tako i u fazi zaključenja ugovora. Međutim, uvažavajući pomenute nedostatke, ipak je praksa pokazala da su nova rješenja značajno unaprijedila položaj korisnika kredita te umnogome precizirala pravila ponašanja banaka, što bi u konačnici trebalo biti od koristi za oba sukontrahtenta, jer zadovoljstvo klijenta jedno je od osnovnih poslovnih postulata na kojima banke (treba da) temelje svoje poslovanje.

LITERATURA

- Bikić, A., Obligaciono pravo-opći dio, Sarajevo, 2007.
- Čikara, E., Prijevremena otplata kredita prema novom Zakonu o potrošačkom kreditiranju, Zbornik radova Pravnog fakulteta u Rijeci, br. 1. Rijeka, 2010.
- Čikara, E., Nova Direktiva 2008/48/EZ o ugovorima o potrošačkom kreditu, Pravo i porezi, br. 7-8/2009.
- Čulinović-Herc, E., Financijska transparentnost potrošačkog zajmatrendovi u europskom i hrvatskom pravu i praksi, Zbornik radova Pravnog fakulteta u Splitu, 42:3/2005.
- Feješ, A., The impact of information on responsible lending and responsible borrowing in the European Union, Pravni život, IV:12/2009.
- Hoffmann, M., Die Reform der Verbraucher-Kredit-Richtlinie 87/102/EWG, Berlin, De Gruyter Recht, 2007.

- Josipović, T., Das Konsumentenschutzgesetz-Beginn der Europäisierung des kroatischen Vertragsrechts u: Grundman, Stefan/Schauer, Martin (ur.), The Architecture of European Codes and Contract Law, Alphen aan den Rijn i dr., Kluwer Law Internat., 2006.
- Liha, A., Zaštita potrošača u procesu proširenja EU: Izazovi za Hrvatsku, Institut za međunarodne odnose, Zagreb, 2007.
- Meškić, Z., Brkić, A., Zaštita potrošača od nepravednih ugovornih odredbi-usklađivanje obligacionog prava BiH sa Direktivom 93/13/EEZ, Anali Pravnog fakulteta Univerziteta u Zenici br. 5/2010.
- Perović, S., Komentar zakona o obligacionim odnosima, Beograd, 1995.
- Petrić, S, Ugovor o potrošačkom kreditu, Zbornik radova Aktualnosti građanskog i trgovačkog zakonodavstva i pravne prakse, br.4. Mostar, 2006.
- Petrić, S., Kritički osvrt na Zakon o zaštiti potrošača u Bosni i Hercegovini, Zbornik radova Aktualnosti građanskog i trgovačkog zakonodavstva i pravne prakse, br. 2., Mostar, 2004.
- Petrić, S., Zaštita potrošača u bankarskim kreditnim poslovima u hrvatskom pravu u odnosu na pravo EU, Split, PFS, br. 1-1/2002.
- Pošćić, A., Europsko pravo ugovora i zaštite potrošača, Pravni fakultet Sveučilišta u Rijeci, Rijeka, 2004., str. 82.
- Vizner, B., Komentar zakona o obveznim odnosima (obligacionim) odnosima, Zagreb, 1978.
- Zlatović, D., Implementacija Smjernice 2005/29/EC o nepoštenim poslovnim praksama u hrvatsko parvo zaštite potrošača, Zbornik Pravnog fakulteta Sveučilišta Rijeka, 29:1/2008.
- Zakon o zaštiti korisnika finansijskih usluga FBiH, Sl. Novine FBiH br. 31/14.
- Zakon o bankama RS, Sl. Glasnik RS br. 44/03, 74/04, 116/11, 05/12, 59/13.
- Zakon o zaštiti potrošača BiH, Sl. Glasnik BiH br. 25/06.
- Zakon o obligacionim odnosima "Službeni list SFRJ 29/78, 39/85, 45/89, 57/89, preuzet u pravni sistem BiH na osnovu uredbe sa zakonskom snagom Sl. List R BiH 2/92, 13/93, 13/94, te Sl. Novine FBiH br.29/03, Zakon o izmjenama i dopunama Zakona o obligacionim odnosima Sl. Glasnik RS 17/93, 3/96.
- Direktiva 2008/48/EZ o ugovorima o potrošačkom kreditu, Sl.l. L 133/66 od 22.05.2008.

- Direktiva 87/102/EEZ o potrošačkom kreditu Sl.L 42/48 od 12.02.1987.
- Odluka Agencije za bankarstvo FBiH o jedinstvenom načinu obračuna i iskazivanja efektivne kamatne stope na kredite i depozite Sl. Novine FBiH br.48/12, 23/14.
- Odluka Agencije za bankarstvo RS o jedinstvenom načinu obračuna i iskazivanja efektivne kamatne stope na kredite i depozite Sl. Glasnik br.15/12.
- Odluka Agencije za bankarstvo RS o uslovima prijevremene otplate kredita fizičkih lica koji nisu namijenjeni njihovoj poslovnoj ili drugoj komercijalnoj djelatnosti, Sl. Glasnik RS, br. 15/12.